

Jaarverslag 2020 en onderzoeksprogramma 2021

Rekenkamercommissie
Waterschap Aa en Maas

's-Hertogenbosch, 23 december 2020
Versie: Definitief

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Inleiding	2
Hoofdstuk 1 Uitgevoerde onderzoeken	4
Hoofdstuk 2 Verkenningen.....	6
Hoofdstuk 3 Lopende onderzoeken	7
3.1 Second Opinion Realisatiegraad Natuur / grondzaken	7
3.2 Quick-scan Handhaving en monitoring oppervlaktewaterkwaliteit	7
Hoofdstuk 4 Onderzoek Governance Meanderende Maas.....	9
Hoofdstuk 5 Nazorg onderzoek baggeren.....	11
Hoofdstuk 6 Onderzoeksprogramma 2021	13
Hoofdstuk 7 Groslijst.....	14
Bijlage Nazorg onderzoeksrapport Baggeren.....	16
Colofon	18

Inleiding

De rekenkamercommissie van waterschap Aa en Maas wil door gericht onderzoek, quick scans en praktische adviezen op actieve wijze een bijdrage leveren aan het verbeteren van de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het bestuurlijk handelen van het waterschap.

De Rekenkamercommissie wil daarbij een toegevoegde waarde leveren en ze wil er voor waken niet te verworden tot een (bureaucratisch) instituut. Reden waarom ze kritisch is op de selectie en de besluitvorming rond het formuleren en opstarten van onderzoeken.

In 2020 heeft de Rekenkamercommissie vijf maal regulier vergaderd. Tevens zijn de commissieleden buiten de reguliere vergaderingen om in wisselende samenstelling een aantal keren bijeen geweest. De vergaderingen hebben in overeenstemming met de geldende Coronarichtlijnen (dus in hoofdzaak digitaal) plaatsgevonden.

De Rekenkamercommissie beschikt niet over een eigen budget. Wel ontvangen de leden een vergoeding voor hun werkzaamheden. Interne leden ontvangen een maandelijkse vergoeding en de externe leden ontvangen een presentievergoeding voor reguliere vergaderingen. Daarnaast krijgen alle leden de reiskosten vergoed. Dit laatste was dit afgelopen jaar door de Corona-beperkingen nauwelijks aan de orde.

Voor het uitvoeren van de onderzoeken heeft de Rekenkamercommissie deels een beroep gedaan op de onderzoekscapaciteit binnen de organisatie en is voor de uitvoering van één onderzoek gebruik gemaakt van een (extern) onderzoeksbureau. Hiervoor heeft het waterschap op verzoek van de Rekenkamercommissie incidenteel budget beschikbaar gesteld.

Vanuit de organisatie is alle medewerking aan de onderzoeken verleend, met vrije toegang tot alle van belang zijnde informatie en medewerking van sleutelfunctionarissen en andere betrokkenen in de organisatie.

De Rekenkamercommissie bestaat uit zes leden, waarvan vier leden uit het algemeen bestuur en twee externe leden.

De interne leden zijn:

- Mevrouw J. Hendrickx
- De heer R.T.M. Bots (plaatsvervangend voorzitter)
- De heer J.Y. Aardoom
- De heer P. van Boekel

De externe leden zijn:

- Mevrouw J.M.A. Jong
- De heer G.T. Schermers (voorzitter)

De externe leden zijn in de vergadering van het algemeen bestuur van 10 april 2020 herbenoemd voor een periode van 4 jaar.

De Rekenkamercommissie wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris uit de organisatie van het waterschap.

Voor de meer algemene achtergrondinformatie, zoals de doelstelling van de Rekenkamercommissie, de verordening en het reglement van orde wordt verwezen naar de website van de Rekenkamercommissie¹.

---

¹ <https://www.aaenmaas.nl/overons/bestuur-organisatie/commissies/rekenkamercommissie/>

De Rekenkamercommissie heeft ook in 2020 een groslijst bijgehouden van mogelijke onderzoeksonderwerpen. In november 2020 heeft de Rekenkamercommissie de leden van het algemeen bestuur per brief gevraagd suggesties voor onderzoeksonderwerpen aan te dragen. Helaas was het gezien de Corona-maatregelen niet mogelijk om dit, zoals in eerdere jaren gebruikelijk, middels een fysiek overleg te organiseren met een bestuurlijke afvaardiging per fractie. Op basis van deze inbreng en de onderwerpen op de groslijst heeft de Rekenkamercommissie het onderzoeksprogramma voor de eerste helft van 2021 vastgesteld.

Ten behoeve van de samenhang is het jaarverslag over 2020 gecombineerd met het onderzoeksprogramma 2021 en wordt het - net zoals voorgaande jaren - als één document uitgegeven.

Hoofdstuk 1 Uitgevoerde onderzoeken

Onderzoeken

In 2020 is een onderzoek dat grotendeels in 2019 heeft plaatsgevonden bestuurlijk afgerond, is een tweetal verkenningen uitgevoerd en is gestart met het uitvoeren van een second opinion en een quick-scan, welke in 2021 verder zullen worden uitgewerkt en afgerond. In onderstaande tabel zijn de aard en omschrijving van de in totaal vijf opgepakte onderwerpen beschreven. In hoofdstukken 2 tot en met 4 wordt hiervan uitgebreider verslag gedaan.

Onderwerp	Omschrijving
1. Verkenning Invasieve exoten	Waterschappen ervaren overlast door dieren en planten en maken kosten om deze te bestrijden. Het gaat om overlast bij het realiseren van de waterdoelen van het waterschap. De Rekenkamercommissie wil inzicht krijgen of het beleid en de uitvoering daarvan effectief is. Centrale vraag: In hoeverre worden beleidsdoelen bereikt? Welke prestaties zijn beoogd en welke zijn bereikt?
2. Verkenning Waterkwaliteit	De KRW heeft grote invloed heeft op het werk van het waterschap en de kosten voor de uit de KRW voortvloeiende waterkwaliteitsmaatregelen zijn aanzienlijk. Onderzoek naar achtergronden en effecten van de maatregelen moet bijdragen aan meer inzicht voor het algemeen bestuur. Daar komt nog bij dat de KRW een lange looptijd heeft, tot 2027, en dat een onderzoek niet alleen terugkijkt op de afgelopen periode, maar ook leerpunten kan bieden voor de toekomst. Rode draad is de bestuurlijke verankering van de KRW (betrokkenheid van het DB en AB bij facetten van planvorming, uitvoering, monitoring en bijsturing van KRW-processen).
3. Second Opinion realisatiegraad natuur / grondverwerving	De Rekenkamercommissie vraagt zich af of de maatregelen die de organisatie op het gebied van grondverwerving (of -beschikking) heeft getroffen om de realisatiegraad te verhogen afdoende zijn om de realisatie van de natuurdoelen (2021/2027) te realiseren. De Rekenkamercommissie wil middels een quick-scan een second opinion laten uitvoeren op de huidige 'instrumentenkist'. Doelstelling is het ophalen van suggesties voor alternatieve of additionele instrumenten / inzichtelijk maken van eventuele blinde vlekken om de realisatie (voor wat betreft de benodigde grondpositie) te verbeteren en op basis daarvan een oordeel te geven of de geformuleerde prestaties voor natuurdoelen (voor het onderdeel grond) binnen de gestelde termijn haalbaar zijn (ex ante).
4. Quick-scan Handhaving en monitoring oppervlaktewaterkwaliteit	In welke mate draagt monitoringsinformatie bij aan het doelmatig inzetten van het instrument handhaving voor oppervlaktewaterkwaliteit? (signaalfunctie, traceerbaarheid)
5. Onderzoek Governance Meanderende Maas	Het project Meanderende Maas is een langlopend project met grote financiële verplichtingen. Omdat in dit project ook doelen van andere partijen worden gerealiseerd ontstaan complexe samenwerkingsafspraken (denk aan de verrekening van het kostenvoordeel dat door samenwerking ontstaat). Hoofdvraag van het ex-ante rekenkameronderzoek was of het AB op adequate wijze wordt geïnformeerd over toezeggingen en risico's om te borgen dat het project succesvol kan worden gerealiseerd. Dit onderzoek is eind 2019 afgerond en begin 2020 bestuurlijk behandeld.

Nazorg

Naast nieuwe onderzoeken / quickscans draagt de Rekenkamercommissie periodiek zorg voor een follow-up op eerdere onderzoeksrapporten (nazorg). Hierbij wordt nagegaan wat de

stand van zaken is van de aanbevelingen en de door het dagelijks bestuur in haar zienswijze gedane toezeggingen.

Eind 2020 heeft de Rekenkamercommissie voor de tweede maal de nazorg op het in 2017 gepresenteerde onderzoek “Baggeren” uitgevoerd, waarbij de status van de door het DB toegezegde acties is getoetst.

Samenwerking

In 2020 heeft, evenals in voorgaande jaren, afstemming met de rekenkamercommissie van waterschap De Dommel plaatsgevonden. Hierbij worden onder andere de onderzoeksprogramma's uitgewisseld en wordt periodiek gezien of er onderwerpen zijn die gezamenlijk kunnen worden opgepakt. Vooralsnog zijn er geen onderzoeksonderwerpen die gezamenlijk zijn opgepakt.

Hoofdstuk 2 Verkenningen

De Rekenkamercommissie heeft in 2020 een verkennend onderzoek uitgevoerd naar onderstaande onderwerpen. Naar aanleiding van de uitkomsten daarvan is besloten om naar beide onderwerpen (vooralsnog) geen nader rekenkameronderzoek in te stellen. In dit hoofdstuk wordt hier kort nader op ingegaan.

Invasieve exoten

In het onderzoeksprogramma van de Rekenkamercommissie van 2020 is een rekenkameronderzoek naar 'Exoten / plaagsoorten' opgenomen. De Rekenkamercommissie heeft ter voorbereiding een vooronderzoek naar dit onderwerp uitgevoerd. Ook heeft de Rekenkamercommissie gekeken naar de mogelijkheden en nut dit onderwerp samen met de Rekenkamercommissie van waterschap De Dommel op te pakken.

Uit dit vooronderzoek blijkt dat de Brabantse Waterschappen, waaronder Aa en Maas, in 2019 door een extern bureau een onderzoek hebben laten uitvoeren op het vigerende beleid uit 2013.

Uit navraag blijkt bovendien dat de aanbevelingen die hieruit volgen momenteel ambtelijk worden betrokken bij een beleidsactualisatie omtrent dit thema.

Verder is in de commissie Watersysteembeheer van 14 mei jl. door de heer Van Dijk toegezegd dat deze geactualiseerde beleidsnotitie ook bestuurlijk zal worden behandeld. Gezien bovenstaande constatering acht de Rekenkamercommissie het op dit moment dan ook prematuur om een rekenkameronderzoek naar dit onderwerp in te stellen. De Rekenkamercommissie zal het onderwerp met aandacht volgen en op haar groslijst opnemen².

Een brief met bovenstaande strekking, waarbij de Rekenkamercommissie het dagelijks bestuur succes wenst met de beleidsactualisatie, is op 26 mei 2020 verzonden aan het dagelijks bestuur met het verzoek de brief als ingekomen stuk ter kennisname te brengen aan het algemeen bestuur.

Waterkwaliteit

De Rekenkamercommissie heeft ter voorbereiding een vooronderzoek naar dit onderwerp uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan is de Rekenkamercommissie tot de conclusie gekomen dat het onderwerp als omschreven in het onderzoeksprogramma dusdanig breed is dat het lastig is om op basis daarvan een onderzoek uit te voeren. In eerste aanleg lijkt een groot deel van de onderzoeksvraag beantwoord te worden door het voorstel omtrent de actualisatie van de KRW(-doelen) dat in het AB van 21 februari 2020 is behandeld (en ook in het thema AB van 24 januari jl. is behandeld, met inbegrip van het rapport

"Watersysteemrapportage KRW-lichamen Aa en Maas: Knelpuntenanalyse en doelbereik") en de toezegging van het DB om met een waterschaps-specifieke trendanalyse te komen, waarbij ook de effectiviteit en efficiency in beschouwing wordt genomen.

Als 'spin-off' heeft de Rekenkamercommissie daarom gekozen om het onderzoek nader in te kaderen tot een "Second Opinion Realisatiegraad Natuur / grondzaken", waarvan in het volgende hoofdstuk verslag wordt gedaan.

---

² De resultaten van het vooronderzoek zijn gedeeld met de ambtelijk contactpersoon van het exotenbeleid bij de afdeling Beleid en Advies van het waterschap.

Hoofdstuk 3 Lopende onderzoeken

Eind 2020 is een tweetal onderzoeken opgestart. Onderstaand worden deze onderzoeken nader toegelicht. Naar verwachting worden beide onderzoeken uiterlijk medio 2021 afgerond.

3.1 Second Opinion Realisatiegraad Natuur / grondzaken

Aanleiding en doelstelling

De realisatie van natuurdoelen, waaronder projecten vallen zoals Beekherstel, Ecologische Verbindingszones (EVZ), Natuurvriendelijke Oevers (NVO) en vispassages, loopt al meerdere jaren achter op de planning. In het algemeen bestuur zijn hierover vaker vragen gesteld en eind 2019 is een motie aangenomen, waarin het DB wordt verzocht “*de realisatie van de overige EHS, alsmede EVZ en met name NVO's in 2020 te versnellen, zodat in 2020 40%-50% van de resterende opgave van het Waterbeheerplan gerealiseerd wordt*”.

Voor het achterblijven van de realisatie zijn door de jaren heen diverse interne en externe oorzaken vermeld. Een veelgenoemde oorzaak is gelegen in het niet (tijdig) beschikbaar krijgen van de benodigde grond voor inrichtingsprojecten. Op dit onderdeel wil de Rekenkamercommissie in de review de focus leggen.

De Rekenkamercommissie vraagt zich af of de maatregelen die de organisatie op het gebied van grondverwerving (of -beschikking) heeft getroffen om de realisatiegraad te verhogen, afdoende zijn om dit vlot te trekken en de natuurdoelen (2021/2027) te realiseren. De Rekenkamercommissie wil middels een quick-scan een review laten uitvoeren op de huidige ‘instrumentenkist’. Onderdeel hiervan vormt de consultatie van een aantal specialisten / experts waarbij de volgende onderzoeksvragen centraal staan:

Onderzoeksvragen

- Welke instrumenten zitten er in de ‘instrumentenkist’ van grondzaken? Wat bepaalt welk instrument wanneer wordt ingezet?
- In welke mate worden deze instrumenten toegepast? Hoe vertaalt dat zich, zowel kwalitatief als financieel en qua doelbereik?
- Is de instrumentenkist grondzaken ‘uitputtend’? Welke aanvullende instrumenten (of andere wijze van inzet van de huidige instrumenten) zijn nog mogelijk?
- Wat is de rol/governance/afspraken van de provincie in grond(aankoop) / financiën versus de rol van waterschap (en evt. gemeenten/samenwerkingsverbanden)?
- Zijn de natuurdoelen (althans de beoogde prestaties) haalbaar voor de huidige WBP-periode (tot en met 2021) en de komende WBP-periode (tot en met 2027)?

Doelstelling van het onderzoek is het ophalen van suggesties voor alternatieve of additionele instrumenten en het inzichtelijk maken van eventuele blinde vlekken, om de realisatie (voor wat betreft de benodigde grondpositie) te verbeteren. Op basis daarvan kan een oordeel gegeven worden of de geformuleerde prestaties voor natuurdoelen (voor het onderdeel grond) binnen de gestelde termijn haalbaar zijn (ex ante).

3.2 Quick-scan Handhaving en monitoring oppervlaktewaterkwaliteit

Aanleiding en doelstelling

De Rekenkamercommissie wil graag in beeld brengen hoe ver de bevoegdheid van het waterschap reikt bij het handhaven van de oppervlaktewaterkwaliteit en of (en in welke mate) monitoringinformatie bijdraagt aan het gericht handhaven.

Onderzoeksvraag

In welke mate draagt monitoringinformatie bij aan het doelmatig inzetten van het instrument handhaving (qua signaalfunctie, traceerbaarheid)?

Deelvragen

1. Wat wordt van de oppervlaktewaterkwaliteit gemeten en op welke wijze?
2. Hoe en door wie wordt het meetnet (voor oppervlaktewaterkwaliteit) bepaald? Heeft Handhaving hier ook een rol in?
3. Welke normen worden hierbij gehanteerd en hoe zijn deze vastgelegd? Wanneer gaat er een signaal naar Handhaving?
4. Hoe dekkend is de monitoring? Is via metingen de gemeten oppervlaktewaterkwaliteit herleidbaar naar de activiteiten of omstandigheden in het gebied?
5. Hoe wordt de inzet van handhaving op het gebied van oppervlaktewaterkwaliteit bepaald en in hoeverre maakt handhaving hierbij gebruik van monitoringinformatie?
6. Is er een (expliciete) koppeling tussen waterkwaliteitsdoelen en de opgave voor de handhavingsorganisatie?
7. Hoe ver reikt de bevoegdheid van het waterschap voor Handhaving waterkwaliteit (directe en indirecte lozingen)? M.a.w.: Welke Handhavings-organisaties zijn er, welke taak en bevoegdheden hebben ze en hoe past een waterschap hierbinnen?
8. Hoe is de governance (onderlinge afstemming en samenwerking) hiervan geregeld?
9. Welke wijzigingen volgen uit de (implementatie van de) omgevingswet voor handhaving van oppervlaktewaterkwaliteit?

Hoofdstuk 4 Afgeronde onderzoeken

4.1 Onderzoek Governance Meanderende Maas

Aanleiding

Waterschap Aa en Maas voert komende jaren een aantal grote infrastructurele projecten (dijkverbetering) uit in het kader van het HWBP (HoogWaterBeschermsProgramma). Op dit moment worden voor het traject Ravenstein – Lith de verschillende alternatieven verkend ('Meanderende Maas'). De verwachting is dat op korte termijn een aantal trajecten parallel aan elkaar in uitvoering genomen zal worden. De investeringsomvang die hiermee gepaard gaat zal enkele honderden miljoenen euro's bedragen. In voorkomende gevallen zullen ook samenwerkingsafspraken worden gemaakt om doelstellingen van andere partijen (gemeenten, natuurorganisaties e.d.) bij de uitvoering van de dijkverbeteringstrajecten te kunnen combineren.

Aangezien het hier gaat om grote langlopende investeringsprojecten waar meerdere partijen aan deelnemen en waar grote financiële en bestuurlijke belangen een rol spelen, ontstaat de vraag hoe de (methodiek van) sturing vormgegeven moet worden op zodanig wijze dat optimale voorwaarden gecreëerd worden voor een succesvolle realisatie van de projecten, met (pro)actieve betrokkenheid van het (algemeen) bestuur. De bestuurlijke vastlegging van stappen is te meer ook van belang, omdat deze projecten de huidige bestuursperiode overschrijden.

De Rekenkamercommissie wil dan ook een ex ante rekenkameronderzoek doen om te bepalen of en hoe het AB op adequate wijze wordt geïnformeerd c.q. kan worden geïnformeerd, c.q. (besluitvormend) kan worden geconsulteerd om te borgen dat projecten succesvol (dus zonder 'bestuurlijke hobbels') kunnen worden gerealiseerd.

Ook het algemeen bestuur heeft in deze unaniem een amendement aangenomen met dezelfde strekking (agendapunt 9.E. Consultatie kansrijke alternatieven dd. 16 november 2018): *"Het algemeen bestuur van het waterschap wordt op elk moment, dat sprake kan zijn van vervolgstappen met financiële consequenties c.q. die het aangaan van financiële verplichtingen of toezeggingen van dien aard met zich kunnen brengen, vooraf geconsulteerd."*

Voor het uitvoeren van dit onderzoek is een drietal onderzoeksbureaus gevraagd een offerte uit te brengen.

Hoewel de Rekenkamercommissie niet beschikt over een eigen budget voor het extern uit laten voeren van onderzoeken heeft Aa en Maas voor dit onderzoek budget beschikbaar gesteld.

Het onderzoek, waarvan de uitvoering in september 2019 is gestart, is uitgevoerd door onderzoeksbureau Public Profit.

Het onderzoeksrapport, bestaande uit een bestuurlijke nota en een nota van bevindingen, is op 3 december 2019 uitgebracht. Op 30 januari 2020 is het onderzoeksrapport, voorzien van een zienswijze van het DB en een nawoord van de Rekenkamercommissie, behandeld in de commissie AFZ. Behandeling in het AB heeft op 21 februari 2020 plaatsgevonden.

Conclusies

In het onderzoek wordt geconcludeerd:

- De ambtelijke organisatie van Aa en Maas is zeer professioneel
- Het dagelijks bestuur bestuurt en communiceert actief
- Het algemeen bestuur heeft geen overzicht en inzicht bij grote projecten
- Het algemeen bestuur is onvoldoende strategisch gepositioneerd
- Algemeen bestuur en dagelijks bestuur / organisatie leven in twee werelden (slotconclusie)

Het algemeen bestuur zoekt naar aanknopingspunten om bij projecten in de positie te komen van strategievorming en koersbepaling. Het dagelijks bestuur en de organisatie voorzien het algemeen bestuur echter van voornamelijk tactische en operationele informatie. Het algemeen bestuur geeft aan door de spreekwoordelijke bomen het bos niet meer te zien en kan slechts met veel moeite volgen wat zich voltrekt binnen het Meanderende Maas project. Een deel van het algemeen bestuur is nauwelijks op de hoogte van wat er gaande is in dit project en van de inbreng van de bestuurlijke vertegenwoordigers van het waterschap Aa en Maas in de diverse bestuurlijke gremia, ondanks de veelheid aan aangeboden informatie. Het gevaar van ontkoppeling tussen algemeen bestuur en dagelijks bestuur/organisatie ligt op de loer.

De onderzoeksbevindingen laten een duidelijke kloof zien tussen een soepel acterend samenspel van dagelijks bestuur en organisatie op tactisch en operationeel projectniveau en een algemeen bestuur dat niet strategisch gepositioneerd is en zoekt naar houvast.

Aanbevelingen en follow-up

De aanbevelingen die erop zijn gericht om deze kloof te dichten betreffen:

- Ga met elkaar in gesprek over de informatiepositie van het algemeen bestuur
- Herijk de Governance bij complexe projecten om de positie en rolzekerheid van het algemeen bestuur te verbeteren
- Organiseer bestuursinformatie over beleidshistorie en context
- Verzoek het dagelijks bestuur om een voortvarende aanpak

Het DB heeft in haar zienswijze van 14 januari 2020 aangegeven zich op hoofdlijnen te kunnen vinden in de conclusies en de aanbevelingen van de Rekenkamercommissie. Het DB geeft daarbij onder andere aan:

“Conform de aanbeveling willen wij het gesprek aangaan over de informatiebehoefte die u heeft. Het onderzoeksrapport van de Rekenkamercommissie geeft hiervoor al een aanzet. Daarbij zullen we ook algemene vragen over het HWBP-programma zoals de rol van Aa en Maas in de alliantie meenemen evenals overkoepelende vragen over de HWBP-projecten van ons waterschap.

Naast dat we de basis op orde hebben en u daarover actief informeren, zullen we samen ook de vraag moeten beantwoorden welke besluiten we als strategisch bestempelen in de context van de projecten. We ontwikkelen een rapportage-format waarbij we in lijn met de aanbeveling de IPM-rollen als vertrekpunt nemen. In dat format kan ook ruimte zijn voor project-overstijgende, niet-financiële informatie. Bijvoorbeeld over lopende ontwikkelingen in de HWBP-alliantie. We komen tot de uitwerking van het format na het gesprek met u over de gewenste informatiepositie. Deze HWBP-rapportage zal separaat van de gebruikelijke P&C documenten worden aangeboden”.

Bij de bestuurlijke behandeling van het onderzoek heeft het DB toegezegd hierin het voortouw te nemen.

De Rekenkamercommissie zal periodiek zorg dragen voor een follow-up op dit rapport (nazorg), waarin wordt nagegaan wat de stand van zaken is van de aanbevelingen en de door het DB in haar zienswijze gedane toezeggingen. In het eerstvolgende jaarverslag van de Rekenkamercommissie zal hierover worden gerapporteerd.

4.2 Nazorg onderzoek baggeren

Inleiding

Recentelijk is voor de tweede maal de nazorg op het onderzoek Baggeren uit 2017 uitgevoerd, waarbij de status van de door het DB in 2017 toegezegde acties is getoetst. Aan de betrokkene, die destijds tevens de zienswijze op het rapport baggeren namens het DB heeft verzorgd, is gevraagd om per hoofdaanbevelingen aan te geven wat de status is. Hiervan wordt in dit memo verslag gedaan.

De centrale onderzoeksvraag luidde: *Op welke wijze geeft Aa en Maas invulling aan de kerntaak op het gebied van baggeren? Wat is het beleid en hoe verloopt de uitvoering?*

In het onderzoeksrapport zijn vijf hoofdaanbevelingen gedaan. Ter ondersteuning van deze hoofdaanbevelingen zijn ook deelaanbevelingen gegeven, waarbij is aangegeven dat deze moeten worden beschouwd als suggesties, welke kunnen worden betrokken bij de uitwerking van de hoofdaanbevelingen. De nazorg vindt plaats op de hoofdaanbevelingen.

Hoofdconclusie

Gezien vanuit de opdracht die de uitvoeringsorganisatie heeft gekregen, voldoet de organisatie aan de beleidsruimte zoals vermeld in de huidige beleidsnota waterbodembeleid, namelijk het op leggerafmetingen brengen van de waterlopen, binnen de financiële, organisatorische en overige kaders die gesteld zijn. Grote kanttekening hierbij is dat de belangrijkste basis waarop het beleid is gebaseerd, namelijk de huidige legger, tekortkomingen kent. Dit leidt tot een vertekend beeld van de baggerachterstand en tot discutabele risico-inschattingen en prioriteitstellingen. Het huidige ontwerp van het watersysteem, vertaald in de huidige legger, houdt onvoldoende rekening met veranderende klimaatomstandigheden, wensen van gebruikers (GGOR) en eisen ten aanzien van het verbeteren van de ecologie en chemische waterkwaliteit (KWR). De oorzaak hiervan zit in het ontbreken van een – in voldoende mate uitgewerkte – toekomstgerichte integrale visie op het watersysteem. De districten hebben de klus die van hen gevraagd werd serieus opgepakt en moeten daar vooral ook mee doorgaan, echter niet zonder oog te blijven houden voor bestaande en nieuwe mogelijkheden voor verbetering en daar samen met anderen energie in te blijven steken.

Hoofdaanbevelingen, DB zienswijze en nawoord rekenkamercommissie

Aanbeveling	DB zienswijze	Nawoord RKC
1. Maak integrale visie en toekomstig ontwerp.	Parallel of aansluitend aan de NBW toetsing in 2018. DB verzoekt ambtelijke organisatie hiervoor een concrete aanpak uit te werken.	
Pas de huidige legger op onderdelen al aan het toekomstig ontwerp aan.	Legger kan pas toekomstgericht zijn als de feitelijke inrichting van het watersysteem toekomstgericht is. Pas na feitelijke aanpassingen van het watersysteem wordt de legger van de betreffende waterloop aangepast.	De Rekenkamercommissie bedoelt een nieuw ontwerp van het watersysteem gebaseerd op visie op het watersysteem / streefbeeld. In de huidige legger kan bijvoorbeeld al gekeken worden naar waterloop-specifieke ingreepmaten.
2. Verbeter de berekening van de achterstanden.	Is gepland (belegd in Update CGO 2016-2021).	
3. Maak integrale onderhoudsafwegingen.	Is gepland (belegd in Assetmanagement Weer een uitdaging).	

Aanbeveling	DB zienswijze	Nawoord RKC
4. Leer en verbeter continu. Leg per waterloop beter vast welke onderhoudsaanpak is gekozen en waarom en welk resultaat er verwacht wordt.	Is gepland (belegd in GisRatio).	
5. Bagger vanaf volgende WBP-periode voornamelijk vanuit exploitatie	Doen we al (belegd in begroting en voorjaarsnota)	De Rekenkamercommissie interpreteert "doen we al", zoals in de zienswijze verwoord, als "in gang gezet" c.q. "ambtelijk onder handen genomen"

Het algemeen bestuur heeft op 6 oktober 2017 de aanbevelingen van de Rekenkamercommissie overgenomen.

Ultimo 2018 is er voor de eerste keer nazorg uitgevoerd op het rekenkameronderzoek, met als conclusie: *"In algemene zin wordt geconstateerd dat op alle hoofdaanbevelingen energie zit. Mede omdat de bovengenoemde aanbevelingen veelal een continu karakter hebben, ofwel het acties betreft die op een langere termijn haar uitwerking hebben, heeft de Rekenkamercommissie besloten om de nazorg op dit onderwerp niet zoals gebruikelijk jaarlijks uit te voeren, maar de eerstvolgende nazorg op dit onderwerp over twee jaar op te pakken."*

Stand van zaken ultimo 2020

Eind 2020 heeft de Rekenkamercommissie voor de tweede maal de nazorg op het onderzoek Baggeren uitgevoerd, waarbij de status van de door het DB toegezegde acties is getoetst.

De bevindingen van de uitgevoerde nazorg zijn per hoofdaanbeveling in de bijlage opgenomen. Hieruit blijkt dat alle hoofdaanbevelingen de aandacht van de organisatie hebben, maar nog niet zijn afgerond. De Rekenkamercommissie heeft dan ook besloten om over 2 jaar nogmaals een nazorgonderzoek uit te voeren.

Hoofdstuk 5   Onderzoeksprogramma 2021

Onderwerpen

De Rekenkamercommissie heeft middels een brief (van 5 oktober 2020) de leden van het algemeen bestuur uitgenodigd tot het indienen van potentiële nieuwe onderzoeksonderwerpen. Gezien de Corona-maatregelen heeft de Rekenkamercommissie besloten om -in tegenstelling tot voorgaande jaren- hiervoor geen fysieke bijeenkomst te organiseren om hierover met (een afvaardiging van) het algemeen bestuur van gedachten te wisselen.

De onderwerpen zijn besproken in de rekenkamercommissievergadering van 3 december 2020. Hierbij is van gedachten gewisseld over de aangedragen suggesties, over de onderwerpen die reeds op de groslijst van de Rekenkamercommissie stonden en over actuele ontwikkelingen. De suggesties zijn verder beoordeeld op aspecten als 'urgentie/timing' (is het onderzoek nu tijdig en urgent versus prematuur (te vroeg)/niet opportuun op dit moment), 'hanteerbaarheid' (om te onderzoeken als Rekenkamercommissie versus bijvoorbeeld landelijk onderzoek door de Unie van Waterschappen), het karakter (opbouwend, niet afrekenend versus nadrukkelijk zich richtend op gemaakte fouten). Tot slot is gekeken of niet anderen al het onderwerp (gaan) oppakken of het onderzoek al hebben uitgevoerd (inclusief de Rekenkamercommissie zelf).

Zoals in hoofdstuk 3 is aangegeven is de Rekenkamercommissie ultimo 2020 gestart met een tweetal onderzoeken. Aangezien deze onderzoeken grotendeels in (de eerste helft van) 2021 worden uitgevoerd heeft de Rekenkamercommissie besloten vooralsnog geen andere onderzoeken voor 2021 te programmeren. Een van de door het algemeen bestuur aangedragen suggesties, is opgenomen als onderdeel van een van de lopende onderzoeken van de Rekenkamercommissie.

Na afronding van de onderzoeken van de Rekenkamercommissie zich opnieuw beraden over nieuwe onderzoeksonderwerpen (zie ook volgend hoofdstuk).

Budget

In de "Verordening op de rekenkamercommissie" is opgenomen dat de Rekenkamercommissie bevoegd is binnen een aan haar bij de begroting beschikbaar gesteld budget uitgaven te doen ten behoeve van de uitvoering van jaar taken (de vergoeding aan de leden, de externe deskundigen die eventueel door de commissie zijn ingeschakeld en overige uitgaven die de commissie nodig acht voor de uitoefening van haar taak).

De Rekenkamercommissie beschikt momenteel echter niet over een eigen budget.

Hoewel de ervaring leert dat de Rekenkamercommissie een beroep kan doen op het DB / de organisatie om in voorkomende gevallen budget beschikbaar te stellen, heeft het de voorkeur van de Rekenkamercommissie om – conform verordening – te kunnen beschikken over een eigen budget. De Rekenkamercommissie verzoekt het AB om met ingang van 2021 (conform verordening) budget toe te kennen aan de Rekenkamercommissie en verzoekt het DB dit budget jaarlijks in de begroting op te nemen. Hierbij wordt gedacht aan een budget van circa € 35.000.

Dit doet ook recht aan de "*motie onderzoek rekenkamerfunctie waterschappen*" die in de vergadering van het algemeen bestuur van 9 oktober 2020 is aangenomen, welke o.a. uitspreekt dat "*De wettelijke verplichting van een rekenkamerfunctie, die nu al geldt voor provincies en gemeente, ook zou moeten gelden voor alle individuele waterschappen.*".

Hoofdstuk 6 Groslijst

Conform het 'Reglement van orde van de Rekenkamercommissie' wordt een groslijst bijgehouden met potentiële onderzoeksonderwerpen.

Het betreft een niet uitputtende lijst, welke aangevuld kan worden met onderwerpen welke hoog op de agenda staan van het bestuur.

Onderwerp		Toelichting ³
1	Waterkeringstaak	Onderzocht in 2012 door RKC AGV (door extern bureau). Vraagstelling: Op welke wijze geeft het Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht invulling aan haar kerntaak op het gebied van veilige waterkeringen? Met andere woorden: Wat is het beleid en hoe verloopt de uitvoering in de praktijk? Het onderzoek richt zich op beleid en uitvoering van zowel de primaire als regionale keringen. Het gaat daarbij om preventie van overstromingen door het op orde houden en brengen van de waterkeringen en het beheersen van risico's bij overstromingen door te sturen op de ruimtelijke inrichting.
2	Klimaatneutraliteit van het waterschap	Het waterschap heeft in het AB van 17 november 2017 de ambitie uitgesproken om in 2030 energieneutraal te zijn. Zijn de doelen helder benoemd, wat is de stand van zaken?
3	Contractmanagement	Hoe wordt de opvolging van afspraken bewaakt? Voor afspraken/toezeggingen in het AB vindt bewaking plaats via het adviseringsoverzicht. Echter ten aanzien van de opvolging van verplichtingen/ afspraken op grond van overeenkomsten (contractmanagement) zijn voorbeelden bekend dat dit niet goed geborgd is (bijvoorbeeld overeenkomst met Attero Cuijk; toegezegd is dat jaarlijkse een evaluatie wordt aangeboden; dit gebeurt pas na rappél). Hoofdvraag zou kunnen zijn hoe het contractmanagement is georganiseerd?
4	Rwzi 's-Hertogenbosch	De rwzi 's-Hertogenbosch is recentelijk verbouwd. Bij de verbouwing zijn afspraken gemaakt met een bierbrouwer en de Afvalstoffendienst voor de levering van gas vanuit de biogasinstallatie. Er resteerden nog enkele punten om de zuivering volledig operationeel te krijgen, zoals geuroverlast en vergisting. Het DB heeft diverse maatregelen genomen om dit in goede banen te leiden en op te lossen. De Rekenkamercommissie wil te zijner tijd, na implementatie van de maatregelen, een beeld krijgen van de mate waarin de doelen en aanpalende afspraken met bierbrouwer en Afvalstoffendienst gerealiseerd zijn (bezien vanuit doelmatigheid en doeltreffendheid) inclusief de effectiviteit van de getroffen maatregelen..
5	Informatisering	In het licht van de verdere professionalisering van de digitalisering en informatisering (digitale transformatie) van bedrijfsvoeringsprocessen van het waterschap worden momenteel vele acties ondernomen en investeringen gedaan. De Rekenkamercommissie wil graag in beeld brengen hoe het algemeen bestuur de vinger aan de pols houdt v.w.b. de doelmatigheid en effectiviteit van deze investeringen (in welke mate draagt het bij aan de doelen van het waterschap.).

³ Hierbij is tevens gekeken naar onderzoeken van andere waterschaps-rekenkamercommissies om enerzijds daarvan te leren, anderzijds mogelijk vergelijkingen te kunnen maken. Om die reden zijn (onderzoeken van) andere waterschappen genoemd.

6	Strategische sturing	Of en op welke wijze wordt het AB in de positie gebracht om de strategie van het waterschap vorm te geven? Krijgt het AB voldoende gelegenheid om de kaders te bepalen voorafgaand aan de totstandkoming van koersbepalende beleidsstukken zoals het Waterbeheerplan? Als de kaders door het bestuur kunnen worden bepaald, dan kan het bestuur meer op hoofdlijnen sturen in plaats van op concrete maatregelen, ontwerpen en plannen. Immers dit zou logischerwijs moeten voortvloeien uit de vooraf door het AB vastgestelde strategische kaders (voorbeeld assetmanagement).
7	Grondbank	Welke kaders worden gesteld aan de grondbank en hoe doelmatig wordt de grondbank ingezet in relatie tot de doelen van het waterschap?

De onderzoeksonderwerpen zijn afgestemd met het ambtelijke onderzoeksprogramma om overlap van onderzoeken te voorkomen.

Bijlage Nazorg onderzoeksrapport Baggeren

In het onderzoeksrapport 'Baggeren' van 27 juni 2017 zijn 5 hoofdaanbevelingen gedaan.

Ter ondersteuning van deze hoofdaanbevelingen zijn ook deelaanbevelingen gegeven, waarbij is aangegeven dat deze moeten worden beschouwd als suggesties, welke kunnen worden betrokken bij de uitwerking van de hoofdaanbevelingen. De nazorg, welke ultimo 2020 voor de tweede maak is uitgevoerd, vindt plaats op de hoofdaanbevelingen.

Stand van zaken (ultimo 2020)

Aan de betrokkene, die destijds tevens de zienswijze op het rapport baggeren namens het Dagelijks Bestuur heeft verzorgd, is gevraagd om per hoofdaanbevelingen aan te geven wat de status is. Onderstaand is deze stand van zaken weergegeven.

1. Maak integrale visie en toekomstig ontwerp / pas de huidige legger op onderdelen al aan het toekomstig ontwerp aan.

Na de wateroverlast in juni 2016 is het koersdocument 'Weer, een uitdaging' opgesteld. Hierin zijn de verschillende sporen benoemd die moeten worden bewandeld om tot een robuust systeem te komen. Het koersdocument had wateroverlast als focus. De droge zomers van 2018, 2019 en 2020 maken duidelijk dat ook watertekort veel aandacht vraagt de komende jaren. Met de inzichten uit het koersdocument en uit de evaluatie van de droogtes zijn we in gesprek met onze partners over wat het waterschap kan doen gericht op een klimaatrobuust watersysteem en wat andere partijen daar in kunnen betekenen. Het totaal zal landen in een nieuw Waterbeheerprogramma voor de periode 2022 – 2027 en in omgevingsvisies van gemeenten.

2. Verbeter de berekening van de achterstanden

In 2018 zijn verbeteringen aangebracht in het inmeetproces (inmeten van watergangen nadat ze gebaggerd zijn) en de berekening van de achterstanden (vergelijken van beheerregister en legger).

Vanaf eind 2018 is stagnatie opgetreden in de uitvoering van baggerwerkzaamheden als gevolg van de PFAS-problematiek. Pas sinds medio 2020 wordt er weer op volle kracht gebaggerd. Dit is terug te zien in de realisatiegraad en de ontwikkeling van de prestatie indicator.

Prestatie indicator	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
(% A watergangen dat voldoet aan ingreepmaat)								
Doelstelling	66%	69%	72%	75%	78%	81%	84%	87%
Realisatie	66%	69%	71%	73%	77%	78%	80%	

De verwachting is dat in 2021 en 2022 een groot deel van de achterstand in de ontwikkeling van de prestatie indicator kan worden bijgetrokken doordat:

- Momenteel enkele grote projecten in voorbereiding of uitvoering zijn (Noordervaart, Helenavaart, Defensie-Peelkanaal).
- Het project aanpak krappe duikers in 2021 wordt afgerond. Als gevolg van te krappe duikers hebben sommige waterlopen een ingreepmaat van 0 cm gekregen. Als deze duikers vergroot zijn kan ook de ingreepmaat worden 'hersteld'. Dit zal een positief effect hebben op de prestatie-indicator.

3. Maak integrale onderhoudsafwegingen

De huidige beheermarges voor groot onderhoud zijn leidend voor het uitvoeren van groot onderhoud. Hiermee kan het noodzakelijke profiel ten behoeve van de afvoercapaciteit van de waterlopen gegarandeerd worden. Echter de aanwezigheid van waterplanten spelen ook

een belangrijke rol in de afvoercapaciteit. In 2019 is een eerste aanzet gemaakt voor beheermarges voor maaiwerkzaamheden. De uitdaging is nog om hiervan een integraal beeld te maken van de totale beheermarges voor groot onderhoud en maaien. Op basis hiervan wordt het mogelijk om de effectiviteit van groot onderhoud en maaiwerkzaamheden te verbeteren.

4. Leer en verbeter continu. Leg per waterloop beter vast welke onderhoudsaanpak is gekozen en waarom en welk resultaat er verwacht wordt.

In de voortgangsrapportage van 2018 werd al benoemd dat het proces van inpeilen, uitvoeren, controle en actualisatie beheerregister al volledig digitaal wordt ondersteund door GisRatio. Daarnaast werd GeoWeb benoemd als platform waarmee aan de hele organisatie inzicht werd gegeven in het uitgevoerde en uit te voeren baggerprogramma.

In aanvulling daarop zijn de afgelopen jaren diverse acties uitgevoerd en in gang gezet die bijdragen aan het continu verbeteren:

- GeoWeb is in 2019 uitgebreid door alle historische waterbodembedata te ontsluiten. Met 1 klik op de kaart kan een waterbodemkwaliteitsonderzoek worden opgeroepen. In 2020 is door het datalab een analyse gedaan van al deze baggerkwaliteitsdata. Dit heeft een dashboard opgeleverd waar op stofniveau precies kan worden nagegaan welke stofconcentraties waar zijn gevonden. Dit zorgt ervoor dat er beter brononderzoek kan plaatsvinden, en dat betere inschattingen te maken zijn van de kosten van toekomstig waterbodemonderzoek en baggerwerkzaamheden.
- In 2019 is het baggerproces beschreven en verankerd in de KAM structuur. Dit proces heeft nu een leidende rol in de periodieke werkgroep overleggen, en wordt continu gemonitord op actualiteit en bruikbaarheid, en zo nodig aangepast. Zo zijn recent nog aanpassingen gedaan om de Quickscan Flora & Fauna eerder in het baggerproces te laten plaatsvinden om optimaal rekening te kunnen houden met beschermde soorten.
- Vanaf 2019 is gestart met een pilot om niet meer met de hand de baggerdikte in te peilen, maar met een Sonarbootje. Daar waar er voldoende waterdiepte was, leidde dit tot een kwaliteitsverbetering en efficiëntieslag in het inpeilen. In 2020 is het sonarbootje verbeterd op basis van de eerste testresultaten, en nu is het geen pilot meer maar integraal onderdeel van het baggerproces.

5. Bagger vanaf volgende WBP-periode voornamelijk vanuit exploitatie

Dit is in gang gezet. In de meerjarenbegroting is een procentuele stijging te zien van exploitatie ten opzichte van het totaal. Het is de verwachting dat na de volgende WBP-periode helemaal geen investeringsgeld meer benodigd is voor het baggerprogramma.

Colofon

Jaarverslag 2020 Onderzoeksprogramma 2021

Opdrachtgever

Rekenkamercommissie

Status

Definitief

Auteur

Rekenkamercommissie

gecontroleerd door

Rekenkamercommissie

vrijgegeven door

Rekenkamercommissie

's-Hertogenbosch, 23 december 2020

Secretariaat

Alle stukken, bestemd voor de Rekenkamercommissie, worden via het postadres van het waterschap of het e-mailadres aan de secretaris van de commissie gezonden.

Waterschap Aa en Maas
Pettelaarpark 70
5216 PP 's-Hertogenbosch
tel 073 615 66 66
fax 073 615 66 00

info@aaenmaas.nl
www.aaenmaas.nl

© waterschap Aa en Maas. Alle rechten voorbehouden